

Asia nro: DKIR/57/00.05.00/2026

Viite: Kirkkohallituksen lausunto sisäministeriölle luonnoksesta hallituksen esityksestä EU:n muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen muodostavien säädösten toimeenpanemiseksi

## Sisäministeriölle

Sisäministeriö (VN/27731/2024) on lähettänyt lausuntokierrokselle luonnoksen hallituksen esityksestä EU:n muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen muodostavien säädösten toimeenpanemiseksi.

### Seulonta

#### *Yleiset huomiot seulontamenettelystä*

Kirkkohallitus korostaa, että seulontamenettelyn toteuttajien tulee olla erittäin tietoisia perusoikeuksista ja niiden turvaamisesta seulonnan aikana sekä kykeneviä tunnistaa haavoittuvat ryhmät, mahdolliset traumataustat ja muut mielenterveyden haasteet.

Kirkkohallitus vaatii seulontaa tekevien koulutukseen panostamista erityisesti siinä, miten ihmisarvoinen, traumaystävällinen ja ihmisoikeuksia kunnioittava seulonta toteutetaan.

Seulonnasta on osattava viestiä kielellä ja tavoin, jota seulonnassa oleva henkilö ymmärtää sekä erityisesti lapset ja vammaiset henkilöt huomioon ottaen. Seulonnan yhteydessä on oltava saatavilla välitön tuki, kuten ensihuolto, sosiaalipsykologinen tuki sekä oikeusneuvonta sitä tarvitseville. Lisäksi Kirkkohallitus painottaa, ettei perheenjäseniä eroteta toisistaan ja heidän psyykkiseen tukeensa ja ympäristön turvallisuuteen kiinnitetään erityistä huomiota.

Seulonnan aikana on vältettävä etnistä tai kulttuurista profilointia. Menettelyn tulee perustua yksilöperusteisiin epäilyihin. Kirkkohallitus pitää tärkeänä, että kansalaisjärjestöjen ja uskonnollisten yhteisöjen edustajat voivat olla seulonnassa olevien tukena. Luvan epäämisestä on voitava valittaa. Seulonnassa olevan on myös voitava valittaa seulonnasta.

*Viranomaiset ja tehtävänjako viranomaisten välillä –*

*Seurantaviranomaisten toimivaltuudet –*

*Seulottavan henkilön läsnäolo seulonnassa –*

### *Riippumaton perusoikeuksien seurantamekanismi seulontaan ja rajamenettelyyn*

Kirkkohallitus tukee esitettyä riippumatonta seurantaa ja korostaa, että seurantaelimen on oltava aidosti riippumaton, jotta toimien non-refoulement-periaatetta noudatetaan ja taataan jokaisen laillinen kohtelu seulontavaiheessa

### *Henkilötietojen käsittely*

Kirkkohallitus näkee tärkeäksi, että henkilötietoja käsitellään aina luottamuksellisesti.

### **Eurodac-järjestelmä**

#### *Eurodac-järjestelmää koskevat muutokset*

Biometrisiä tunnisteita kerätessä tulee painottaa lapsen edun ensisijaisuutta sekä varmistaa, että tiedonkeruu tapahtuu eettisesti ja lapsen oikeuksia kunnioittaen. Teknologian ja tietojärjestelmien käyttö ei saa johtaa ihmisarvon loukkaamiseen.

### **Kansainvälistä suojelua koskevat menettelyt**

#### *Yleiset huomiot menettelyistä*

Menettelyjen nopeuttaminen ei saa vaarantaa oikeusturvaa.

#### *Menettelyn alkuvaiheet-*

#### *Maksuton oikeudellinen neuvonta / oikeusapu hallintomenettelyssä*

Kirkkohallitus näkee maksuttoman oikeudellisen neuvonnan siirtymisen ainoastaan Maahanmuuttoviraston vastuulle kaventavan turvapaikanhakijan oikeusturvaa. On tärkeää taata hakijalle mahdollisuus laadukkaaseen ja maksuttomaan oikeusapuun pelkän oikeudellisen neuvonnan sijaan.

#### *Poikkeukset oikeuteen oleskella Suomen alueella hakemuksen tutkinnan ajan-*

#### *Turvalliset maat*

Kirkkohallitus korostaa, että turvallisen alkuperämaan tai turvallisen kolmannen maan käsitteiden soveltaminen ei saa kaventaa yksilöllistä oikeutta saada turvapaikkahakemuksensa perusteellinen ja oikeudenmukainen käsittely. Mikään maa ei ole turvallinen kaikille ihmisryhmille. Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien – kuten lasten, naisten, vähemmistöjen ja ihmiskaupan uhrien – kohdalla turvallisuusluokitteluun liittyy merkittäviä

riskejä. Suomi voi EU:n vähimmäisvaatimuksia noudattaessaan valita eettisesti korkeamman linjan ja soveltaa turvallisen maan käsitteitä varoen ja rajatusti, jotta ketään ei palauteta vaaraan.

#### *Muutoksenhaku (valitusajat, valituskiellot ja tuomioistuinten määräajat)*

Kirkkohallitus pitää tärkeänä, että turvapaikkamenettelyjen tehokkuus ei saa vaarantaa hakijoiden tosiasiallista oikeusturvaa. Ehdotettu 7 päivän valitusaika tutkittavaksi ottamatta jättämisestä tai nopeutettua menettelyä koskevissa päätöksissä on äärimmäisen lyhyt ottaen huomioon hakijoiden haavoittuvan aseman, kielimuurit ja erilaiset ymmärtämisen haasteet sekä usein puutteellisen oikeusavun saatavuuden. Oikeusvaltioperiaatteen ja perustuslain 21 §:n mukainen oikeusturva edellyttää, että valitusajat ovat riittäviä ja että hakijalla on todellinen mahdollisuus valmistella muutoksenhaku. Suomi voi EU:n sääntelyn puitteissa valita pidemmät ja joustavammat määräajat; Kirkkohallitus suosittaa, että tätä harkintamarginaalia käytetään ihmisarvoa ja oikeusturvaa vahvistavalla tavalla.

#### *Euroopan unionin kansalaisten kansainvälisen suojelun hakemukset-*

### **Turvapaikanhakijoiden työnteko-oikeus**

#### *Turvapaikanhakijoiden työnteko-oikeutta koskeva muutos*

Työnteko-oikeuden saaminen vasta kuuden kuukauden jälkeen entisen kolmen kuukauden sijaan voi lisätä turvapaikanhakijan syrjäytymisen riskiä ja heikentää mielenterveyttä. Varhaisempi työnteko-oikeus tukee ihmisarvoa, jaksamista, ylläpitää ja vahvistaa toimijuutta sekä edistää kotoutumista niiden osalta, jotka saavat oleskeluluvan Suomeen. Työnteko vähentää myös riippuvuutta vastaanottopalveluista.

### **Pitkään oleskelleiden direktiivin muutos**

Pitkään oleskelleiden direktiivin muutoksen toimeenpanossa on tärkeää varmistaa, etteivät oleskeluajan katkeamista koskevat säännökset johda kohtuuttomiin seurauksiin niille, jotka ovat jo juurtuneet Suomeen. Kirkkohallitus pitää tärkeänä, että kotoutumisen jatkuvuutta tukevat seikat, kuten perhesyyt, haavoittuvuus ja yksilölliset elämäntilanteet, huomioidaan poikkeusperusteina. Vakaa ja pitkäaikainen oleskelu edistää sekä yksilöiden hyvinvointia että

yhteiskunnan eheyttä, minkä vuoksi Suomi voisi käyttää kansallista harkintaa laajemmin kuin EU:n vähimmäisvaatimukset edellyttävät.

## **Vastaanotto**

*Yleiset huomiot liittyen vastaanottoon-*

*Vastaanottopalvelujen saaja ja kesto-*

*Vastaanottopalvelut (tunnistautuminen, vastaanottoraha, tilapäistä suojelua hakevien terveydenhuolto, vastaanottopalveluista perittävien maksujen takautuva perintä)*

Uusi velvoite tunnistautua vastaanottokeskuksessa ei saa johtaa kohtuuttomiin seuraamuksiin, vaan seuraamuksia sovellettaessa tulee huomioida yksilön olosuhteet.

Kirkkohallitus korostaa, että palvelujen tulee olla yhdenvertaisia ja saavutettavia erityisesti tilapäistä suojelua saaville ja haavoittuville ryhmille.

*Vastaanottopalvelujen rajoittaminen ja peruuttaminen (alennettu vastaanottoraha, vastaanottopalvelujen peruuttaminen)*

Kirkkohallitus painottaa, että rajoitustoimet eivät saa vaarantaa perustuslain 19 § mukaista oikeutta välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.

*Liikkumisvapauden rajoittaminen (maantieteellinen kohdentaminen, liikkumisvapauden rajoittaminen)*

Liikkumisvapautta ei tule rajoittaa kuin poikkeustapauksissa.

*Ehdotuksen vaikutukset ihmiskaupanuhreihin*

Ihmiskaupan uhrien tunnistamiseen tulee resursoida riittävästi sekä parantaa ihmiskauppajärjestelmän saavutettavuutta.

## **Ilman huoltajaa olevien lasten edustajajärjestelmä**

*Edustajajärjestelmään ehdotetut muutokset, vastaanottolaki*

Tilapäisen edustajan nimeämisen vaihe tulee olla mahdollisimman lyhyt ja varsinainen edustaja tulee nimetä mahdollisimman pian. Aikarajojen noudattaminen on kriittistä lapsen

oikeusturvan ja psyykkisen hyvinvoinnin kannalta. Edustajan tulee saada riittävä koulutus. Myös tilapäisen edustajan tulee olla riittävästi koulutettu ja riippumaton, jotta lapsen etu toteutuu heti alusta lähtien. Kirkkohallitus korostaa, että lapsen näkemykset on otettava huomioon ja tiedot annettava lapselle ikätasoisesti ja ymmärrettävästi.

#### *Edustajajärjestelmään ehdotetut muutokset, kotoutumislaki*

Edustajalla tulee olla riittävä koulutus. Edustajalla ei tulisi olla liikaa edustettavia, jotta edustajan tehtävän laatu ei kärsi.

### **Terveydenhuoltolaki**

#### *Terveydenhuoltolakiin ehdotetut muutokset*

Koska esitetyt muutokset kaventavat tilapäistä suojelua saavien terveydenhuoltoa, on tärkeää varmistaa, ettei muutos heikennä haavoittuvassa asemassa olevien tosiasiallista pääsyä hoitoon. Kirkkohallitus kiittää ratkaisua pysyttää lapsen asema ennallaan.

Terveydenhuoltopalvelujen siirtyminen kokonaan hyvinvointialueille voi viivästyttää hoitoon pääsyä, mutta vahvistaa yhdenvertaisuutta. Yhdenvertaisuus ei kuitenkaan saa tarkoittaa tasapuolista heikennystä, vaan palvelujen saatavuus on turvattava riittävillä resursseilla.

Perustuslain 19 §, joka turvaa riittävät sosiaali- ja terveystalvelut, koskee myös vastaanottojärjestelmän piirissä olevia.

### **Muut muutokset**

#### *Sellaiset muita muutoksia koskevat huomiot, jotka eivät liity edellä esitettyihin teemoihin*

Koska lakiuudistus esittää nykyisen työtoiminnan ja kieliopetuksen lakkauttamista ja korvaamista velvoittavalla yhteiskuntakurssilla vastaanottokeskuksissa, Kirkkohallitus haluaa tuoda esille huolen muutoksen mahdollisista kielteisistä vaikutuksista kotoutumiseen, osallisuuteen ja arjen hyvinvointiin.

### **Esitystä koskevat muut huomiot**

#### *Koko esitystä koskevat muut huomiot*

Kirkkohallitus painottaa, että turvallisuuden ja perusoikeuksien välillä tulee olla tasapaino. EU:n ja Suomen lainsäädäntöä toimeenpantaessa on varmistettava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen käytännössä, ei vain muodollisesti. Suomen maahanmuuttolainsäädännön

heikentäminen muuttamalla sitä EU:n maahanmuuttopakettin vähimmäisvaatimusten mukaiseksi ei ole Kirkkohallituksen mielestä kohtuullista, vaikka se täyttäisikin nk. minimivaatimukset. Kirkkohallituksen näkökulmasta on keskeistä, että uudistukset toteutetaan tavalla, joka turvaa ihmisarvon, perus- ja ihmisoikeudet sekä haavoittuvassa asemassa olevien erityisen suojelun.

Niilo Pesonen  
kansliapäällikkö

Kalle Kuusimäki  
johtaja